

Li.remissvar@regeringskansliet.se

Li.dl@regeringskansliet.se

LI2024/01678

Yttrande över betänkande **Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan (SOU 2024:44)**, dnr 00125/2024

Beskrivning av ärendet

Miljönämnden har fått möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i SOU 2024:44 "Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan" som remitterats till Helsingborg stad. Miljönämnden ska lämna sitt yttrande direkt till landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Utredningens uppdrag

Det har uppmärksammats av EU-kommissionen att Sverige brister i genomförandet av de offentliga kontroller som ska utföras enligt artikel 9.2 i kontrollförordningen. Den kontroll som regleras i artikeln handlar om planerad riskbaserad kontroll för att identifiera eventuella avsiktliga överträdelser som begåtts genom bedrägligt eller vilseledande agerande.

Utredningen har fått i uppdrag att lämna förslag som stärker arbetet med att upptäcka och motverka fusk i livsmedelskedjan. Livsmedelskedjan omfattar tio kontrollområden som ligger under Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket och Livsmedelsverket. I uppdraget ingick också att lämna förslag som säkerställer en fungerande organisation och finansiering som gör det möjligt att identifiera, förhindra och ingripa mot fusk i enlighet med de krav som ställs inom EU. Dessutom omfattade uppdraget att lämna förslag på möjliggörande av informationsutbyte mellan myndigheter och utreda om det behövs en särskild ekonomisk sanktion för att effektivt motverka och beivra fusk.

Innebörden av utredningens förslag

Utredningen har kommit fram till att de riskbaserade fuskkontroller som behöver genomföras för att leva upp till kraven i artikel 9.2 kontrollförordningen kräver en noggrann planering och en föregående risk- och sårbarhetsbedömning.

Utredningen konstaterar vidare att det bara i mycket liten omfattning idag utförs planerad fuskkontroll i livsmedelskedjan som lever upp till kraven i 9.2. För att säkerställa en effektiv planerad fuskkontroll föreslår därför utredningen att denna centraliseras.

Ansvar för 9.2-kontrollen bör enligt utredningen flyttas till Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Livsmedelsverket. Dessa tre myndigheter har alla

kontrollansvar i livsmedelskedjan redan idag. Utöver denna strategiska sektion ska det inrättas en separat enhet, placerad på Livsmedelsverket. Enheten föreslås ha tre funktioner, en för underrättelse och analys, en för samordning samt en gemensam nationell kontrollstyrka för operativ fuskkontroll.

Den nationella kontrollstyrkan ska kunna utföra planerade fuskkontroller inom hela livsmedelskedjan. Enheten ska också kunna ta över kontrollansvaret från en kontrollmyndighet i enskilt komplicerade eller omfattande ärenden om fusk. Utredningen anser att en centralisering på detta sätt skulle göra det lättare att samla kvalificerad och erfaren personal som har denna typ av kontroll som sin huvudsakliga uppgift i ett sammanhang. Dessa skulle få tid och möjlighet att fokusera på att upptäcka fusk och utreda fuskärenden, vilket hade lett till ökad effektivitet.

Det kommunala arbetet med att bedriva fuskkontroll inom den vanliga planerade och händelsestyrda kontrollen kommer inte att påverkas av förslaget. Kommunerna ska dock enligt utredningen kunna bistå de centrala myndigheterna med vissa uppgifter i kontroller, exempelvis provtagning eller okulär besiktning. Övertagande av ett specifikt ärende ska beslutas i samråd med berörd kontrollmyndighet, men konsensus i frågan ska inte vara nödvändig, till exempel när ärendet behöver hanteras skyndsamt. Övertagande av kontrollärenden ska kunna initieras både av den centrala enheten och av en kontrollmyndighet.

För att kunna bedriva både en effektiv planerad fuskkontroll samt den vanliga planerade och händelsestyrda kontrollen är det enligt utredningen av största vikt att myndigheterna kan dela information. Utredningen föreslår därmed en ny reglering som möjliggör informationsutbyte och uppgiftsskyldighet både mellan de centrala myndigheterna och övriga kontrollmyndigheter.

Den planerade fuskkontrollen föreslås bekostas av skattemedel. Den fuskkontroll som utförs av kommunen eller annan kontrollmyndighet till följd av ett klagomål eller som en uppföljande kontroll vid en redan konstaterad överträdelse kommer dock även i fortsättningen finansieras med avgifter.

Eftersom nuvarande regelverk och befintliga sanktioner inte lever upp till kontrollförordningens krav på att vara effektiva och avskräckande i fråga om fusk i livsmedelskedjan finns det enligt utredningen skäl att införa en särskild ekonomisk sanktion mot fusk. Sanktionsavgiften ska träffa den aktör som utfört överträdelser i syfte att vilseleda någon för ekonomisk vinning. Livsmedelsverket föreslås vara ensam behörig myndighet att fatta beslut om sanktionsavgift.

Miljöförvaltningens bedömning

Inom nämndens ansvarsområde påverkas kontroll av livsmedel, animaliska biprodukter och växtskydd av förslaget. Fokus i yttrandet har främst varit livsmedel.

Centralisering

Nämnden ser positivt på att arbetet med den planerade fuskkontrollen bryts ut och läggs på centrala myndigheter. Detta då denna typ av planerande och analyserande arbete kräver fokus och resurser som bör samlas på ett övergripande plan. Möjlighet att ta betalt för nedlagt strategiskt

utredningsarbete är ytterst begränsat och påverkas framför allt av utredningens utfall och om det går att identifiera en aktör som kan utpekas som skyldig. Ett ärende kan ta betydande tid i anspråk och leder inte nödvändigtvis till att utredande myndighet kan konstatera fusk. Även om det skulle innebära fördelar med att samla den planerade kontrollen centralt, vill nämnden dock understryka vikten av ett reellt och aktivt samarbete med tillsynsmyndigheterna i övrigt.

Arbetet med denna typ av övergripande, proaktiva kontroll kräver, förutom en bred kompetens och tydlig finansiering, en skarp struktur för samverkan och informationsutbyte mellan myndigheterna som arbetar i livsmedelkedjan.

Möjligheterna att arbeta på ett så strukturerat och målinriktat sätt att kontrollerna blir både verkningsfulla och effektiva i detta hänseende är små i dagens kommunala verksamhet. Hanteringen av livsmedel tar inte hänsyn till kommungränser, vilket också innebär en utmaning för separata kommuner att enskilt ta sig an den uppgiften. Det krävs också många gånger en kommunövergripande samverkan i dessa ärenden.

Verksamheter som uppdagas i arbetet med den planerade fuskkontrollen tangerar ofta organiserad brottlighet som verkar över kommungränser. De statliga myndigheterna kommer ha bättre förutsättningar att nå framgång i arbetet med fuskkontroll av dessa aktörer eftersom de inte hindras av geografiska gränser. Det finns också fördelar med att samla kontrollen centralt för att kunna göra nedslag i kommuner som kanske inte annars hade prioriterat eller haft kompetensen att stoppa dessa verksamheter. På ett övergripande plan kommer också likvärdigheten i kontrollerna att gynnas med centrala kontrollmyndigheter.

Som påtalats ovan ser nämnden det som mycket viktigt att kommunikationen mellan de centrala myndigheterna och kommunerna fungerar väl. Kommunen besitter värdefull lokalkännedom om anläggningar och aktörer samt om verksamhetstyper och trender som många gånger är av avgörande betydelse för en lyckad kontroll. Nämnden ser det därmed som a och o att samordningen och informationsutbytet mellan de centrala myndigheterna och kommunerna fungerar. I Helsingborg finns en god och väl etablerad kontakt med till exempel Livsmedelverket. Det är dock inte säkert att det ser ut på samma sätt i övriga Sverige, främst när det kommer till mindre kommuner. Nämnden anser därmed att det är avgörande att kontaktvägarna mellan samtliga kommuner och de statliga myndigheterna blir enkla och effektiva.

Övertagande av ärenden

Nämnden ser positivt på att den centrala myndigheten kan ta över kontrollansvaret för invecklade och krävande ärenden och att initiativet till ett övertagande kan komma både från centralt håll och från en enskild kontrollmyndighet. Föregående samråd i samband med ett övertagande är viktigt för en effektiv informationsöverföring. Som ovan påpekats finns det i

den kommunala verksamheten begränsade resurser till djuplodande analyser och utredningar som omfattande fuskärende kräver. Vi arbetar redan idag på lokal nivå aktivt för en sund konkurrens och för att motverka fusk, men i vissa ärenden krävs att en utredning hanteras på central nivå eftersom en fullständig överblick och samlad hantering är nödvändig. Det kan vara informationsöverföring till flera olika berörda myndigheter i livsmedelskedjan, styrning över vilken ordning olika åtgärder ska vidtas och av vem, hantering av hemligstämplade uppgifter och snabba beslut för att förhindra att ett livsmedel sprids på marknaden. Det misstänkta fusk kan även beröra anläggningar som kontrolleras av andra kontrollmyndigheter och faller därmed inte under den aktuella kontrollmyndighetens ansvarsområde. Ett övertagande av kontrollen skulle därmed resultera i att fusk utreds och lagförs i större utsträckning. Med hänsyn till att det enbart är ett specifikt ärende som ska övertas och inte hela kontrollen av en aktörs verksamhet, kan kommunen fortsätta med de offentliga kontroller och annan offentlig verksamhet som ingår i kommunens myndighetsansvar för den eller de verksamheter som ärendet berör. Därav kommer möjligheten till övertagande enligt förslaget inte få så stor reell påverkan på den kommunala kontrollen.

Ansvarsfördelning

Det nya förslaget innebär att livsmedelskontroll kommer att utföras av ytterligare en behörig myndighet. Nämnden anser därmed att det är viktigt att det blir tydligt hur arbetsfördelningen mellan de centrala myndigheterna och kommunerna ser ut. Tydlig information kommer medföra färre risker för att kompetens förloras eller att objekt/anläggningar kommer undan kontroll.

Finansiering

Nämnden ser positivt på att utredningen föreslår att arbetet med den planerade fuskkontrollen ska finansieras med skattemedel. Detta innebär att arbetet med denna kontroll kan fortgå kontinuerligt utan att finansieringen tillåts påverka arbetet.

Sanktioner

Nämnden ställer sig mycket positiv till de nya bestämmelserna om sanktionsavgifter. Incitamenten för att fuska inom livsmedelsverksamheter är stora då det finns mycket pengar att tjäna. För att komma till rätta med situationen anser nämnden att det måste vara kännbart för aktörer som gör fel, vilket nuvarande förslag lever upp till. Detta blir extra viktigt när bara ett fåtal polisanmälningar i dagsläget leder till åtal och fällande dom. Möjligheten att besluta om näringsförbud måste ses som ett effektivt sätt att hindra oseriösa verksamhetsutövare från att utsätta marknaden för osund konkurrens och människors hälsa för fara.

Miljönämnden den 28 november 2024